

MARIOLOGINIŲ SIUŽETŲ XVIII-XIX a. LIETUVIŲ LIAUDIES MEDŽIO RAIŽINIUOSE IKONOGRAFIJA IR MENINĖ RAIŠKA

Vilma Kilinskienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Menų fakultetas

Adresas: Muitinės g. 7, Kaunas
E. puslapis: <https://menufakultetas.vdu.lt/>
E. paštas: vilma.kilinskiene@vdu.lt
Telefono nr.: +370 627 07914
Tyrimų kryptis (-ys): H 003 Menotyra

Tyrimo tikslas – nustatyti XVIII–XIX a. lietuvių liaudies medžio raižiniuose vyravusius Švč. Mergelės Marijos ikonografinius tipus, įvertinti jų paplitimą ir pasiskirstymą bei atskleisti tai sąlygojusias priežastis, o taip pat įvertinti šį kultūros paveldą meniniu požiūriu.

Tyrimo metodai. Ikonografinis metodas naudojamas raižiniuose sutinkamų Švč. Mergelės Marijos ikonografinių tipų nustatymui ir jų grupavimui į prasmines grupes. Kontekstinis funkcinis metodas meno objektus vertina iš kūrinių atsiradimo laikotarpio pozicijų. Tyrinėjant meno objektus šiuo metodu, pirmiausia atsižvelgiama į jų funkciją ir kontekstą, kuriame jie veikė, kai buvo sukurti. Tokiu būdu analizuojamiems atvaizdams gražinama turinio ir formos vienovė bei atveriamą galimybę pažvelgti į gilesnius atvaizdų turinius, o taip pat šio metodo taikymas padeda nustatyti raižinių paplitimą ir pasiskirstymą sąlygojusias priežastis. Atsižvelgiant į meno objektų prigimtį, tyrime taikomas ir formaliosios analizės metodas, be kurio meno kūriniams iškiltų grėsmė tapti tik istorinio laikmečio iliustracijomis.

Rezultatai ir / arba išvados. XVIII–XIX a. Švč. Mergelę Mariją vaizduojantys liaudies medžio raižiniai po ikonografinio tyrimo suskirstyti į dvi pagrindines grupes: devocinius ir naratyvinius. Devociniai atvaizdai yra antinaratyvūs, išreiškiantys simbolinę temą ir skatinantys meditatyvią maldą, o naratyviniai atvaizdai yra pasakojantys istoriją, siužetiniai, besiremiantys pirminiu rašytiniu šaltiniu. Devociniai atvaizdai dažniausiai turi atitinkamą titulą ir neretai yra susiję su tam tikromis vietomis, kuriose atvaizdas pagarsėjo malonėmis. Naratyviniai atvaizdai remiasi Naujojo Testamento ir apokrifinių evangelijų pasakojimais. Devocinių atvaizdų grupėje raižinių populiarumą sąlygojo atvaizdo stebuklingumas ir kančios bendrystė su tikinčiuoju. Dažniau sutinkami kenčiančios Dievo Motinos siužetai, kurie savo skleidžiama nuotaika buvo artimesni vargstančiai valstietijai. Naratyviniai Švč. Mergelės Marijos atvaizdai chronologiškai pasakojo Marijos gyvenimo ir patekimo dangun istorijas. Meniniu požiūriu pasitaiko įvairios vertės raižinių, tačiau nemaža dalis jų pasižymi subtiliu meniniu pajautimu, išieškotomis, neperkrautomis kompozicijomis, kontrasto principu komponuojamomis spalvomis, monumentalumu, raiškiu piešiniu, stilizacija. Greta primityvistinių formų galima įžvelgti barokui ir klasicizmui artimų meninių sprendimų.

Originalumas ir / arba praktinis reikšmingumas. Mariologinės ikonografijos tyrimuose mažai dėmesio sulaukia naratyviniai siužetai, ypač tie, kurių kilmė yra ne Naujasis Testamentas, o apokrifinės evangelijos: Jokūbo, Tomo, Siriškoji, etc. Tyrimas pildo minėtą spragą. Taip pat jis originalus menotyrinės metodologinės prieigos taikymu liaudies kūrybos, kuri dažnai lieka menotyros tyrimų paraštėse, analizei.

Reikšminiai žodžiai: devocinis atvaizdas, ikonografija, medžio raižinys, naratyvinis atvaizdas, Švč. Mergelė Marija